Digitales Brandenburg

hosted by Universitätsbibliothek Potsdam

Zaṿl rimer

Menaḥem
מנחם

Ṿarshe, 1923

דאָס ניינטע קאַפּיטל

urn:nbn:de:kobv:517-vlib-8195

Visual Library

דאָס נײַנטע קאַפּיטל

עס האָבן אַלע שוין גערעדט דערפֿון: דער טאַטע מיט דער מאַמען,
די מומע מיטן פעטער און אַפֿילו איציק האָט געוואוסט,
אַז ס'וועט אין גיכן זײַן אַ חתונה בײַ זאַוולען.
דער אײנציקער, פֿון וועמען מ'האָט עס נאָך בסוד געהאַלטן,
איז ער אַלײן געווען, און אָפּגעצהיט האָט עס פֿון אים
די מאַמע נעבעך, וואָס האָט קוים זיך אײַנגעבעטן
בײַ אַלעמען בײַ זײ, מען זאָל דעם זון אירן צו רו לאָזן
און זי וועט אַלץ שוין פּועלן. וואָס דען האָט זי געזאָלט,
אַז פֿון דעם ערשטן טריט, וואָס מ'האָט געטאָן
אין אָט דער בלאַטע דאָ — זאָל גאָט נישט שטראָפֿן פֿאַר די רייד —
האָט יעדערער זיך אָנגעזעצט און ס'איז קײן סוף נישטאָ?
ווי נאָר די פֿור מיט זאַכן האָט זיך אָפּגעשטעלט
בײַם פֿעטערס קרעמל, און די מומע אַ פֿאַרמעליקטע
איז צוגעקומען און דערזען, ווי זאַוול פֿאָרעט זיך
מיט חיה ריוועס קינד, האָט זי עס צוגעכאַפּט בײַ אים
און אויסגערופֿן: — דאָס איז דאָך דײַן שנור אַוודאי, ראשע!
אַ ווײַבל קײן עין הרע אַ פֿאַרשוין... ווי רופֿט מען איר?
דערנאָך, שוין הינטער זאַוולס אויגן, האָט די מאַמע
געמוזט דער מומען אויסדערציילן וואָס און ווער
און דעמאָלט ערשט האָט זיך עס אָנגעהויבן: — ס'טײַטש,
אַ בחור אין די דרײַסיקער און זי ערשט אַן אַלמנה —
וואָס איז דען דאָ צו ריידן? האָט דער טאַטע צוגעברומט:

— דאָס טענה איך פון לאַנג. און זאָוולס פעטער יאַנקל,
וואָס איז געווען יונגער פון זיין טאַטן, אָבער גרויער
און עלטער אויסגעזען, האָט צוגעשאָקלט מיטן קאָפּ:
— אַ בחור אַ בן שלשים! טאַקע, ווי געשיקט זיך עס?
געוואוינט האָט מען דערווייל ביים פעטער אין אַ שטאַל,
וואָס איז געווען אָנגעלייגט מיט האָלץ און שעטשקע,
מיט פעלכלעך, לייוונט, וואוילאַקעס און כל המינים זאכן,
וואָס פלעגן דורך זיין האַנט זיך דורכוואַרפן פון דאָרף אין שטעטל.
אַ ווינקל פון דער שטאַל איז אויפגערוימט געוואָרן
צו שלאָפן פאַר די מאַנסבילן, דער מאַמען האָט מען אויפגעשטעלט
אַ טאַפּטשאַן אין דער קיך פאַר איר און ביילקען, און פאַר היה ריווען
איז פּלאַץ געמאַכט געוואָרן אין שפּיזשאַרקע מיט די כלים
און זעקלעך גרויפּן, זאַלץ און מעל פון קרעמל. תחילת,
ווען ס'האָט דער מומען אויסגעזען, אַז מאָרגן, איבערמאָרגן
ווערט גלייך געשטעלט אַ חופּה, איז דאָס ווייבל ווי עס איז
נאָך דורכגעקומען מיט איר טעפּעלע געקעכץ ביים אויוון.
דערנאָך אָבער, ווען ס'איז אַוועק אַ וואָך און צוויי
און ס'האָט דער שדוך נישט געקלעפּט זיך, האָט די מומע
גענומען קרימען זיך. דערווייל האָט זיך פאַמעלעך
דאָס טיכעלע פון בוזים אויסגענומען, נישט געווען מער
פאַרוואָס אַ ביסל גרייפּלעך קויפן פאַרן קינד
און וואו זאָל זי זיך הינטאָן מיט אַ פּיצלס אויף די הענט?
נאָר דאָ האָט זאָוול מיטן טאַטן אַרבעט אויפגעזוכט —
די שטעפּמאַשין, וואָס מירקין האָט געהאַט אַריינגעשטעלט,
האָט צוגעהאָלפן — און היה ריווע האָט זיך שטיל און ווייענדיק
פאַר זאָוולען אויסגערעדט. געגעבן איינמאָל, און דערנאָך
זיך צוגעוואוינט פון זיינע וואַכערס אויסצוטיילן איר,
און זי האָט ווי אַ שטילער הונט אים נאָכגעשפּירט די טריט
און אָפּגעהיט דעם שטויב פון אים. האָט דאָס נאָך מער
געבּרענט דעם טאַטן, וואָס האָט נישט געקאָנט פאַרטראָגן
די אַרבעט אין דער פרעמד און די באַליידיקונג
פון קריגן גלייכע וואָכערס מיטן זון, האָט ער געברומט

דער מאַמען אין די אויערן: — סיי ווי גיט ער דאָך איר
די וואָכערס אָפּ, טאָ זאָל ער שוין צום שוואַרצן יאָר
אַ חופּה שטעלן און אַ סוף! די מאַמע האָט געפּרוווט
נאָך ענטפערן: — דײַנס גיט ער נישט? נאָר זי האָט שוין געפילט,
אַז לאַנג וועט עס נישט האַלטן: באַלד האָט זאַוול אויך
דערהערט דעם טאַטנס קול. דאָס איז געווען די ערשטע נאַכט,
ווען מ'האָט פון פעטער זיך אַרײַנגעקליבן פאַרזיך אין אַ קאַמער
און זיך געדאַרפט צעלייגן: ווײַבער אין די בעטן
און מאַנסבילן אויף דר'ערד. דער אַלטער האָט אַ קוק געטאָן
און אויסגעשריגן אויפן קול: — אַ סוף זאָל מיר דאָ ווערן!
די מאַמע האָט גענומען בײַסן זיך די פינגער, חיה ריווע
האָט אויסגעשאָסן אַ געוויין און זאַוול האָט זי בײַז
אַ שלעפּ געטאָן בײַם אָרעם און געזאָגט: —קום, לאָמיר גיין פון דאַנען!
די מאַמע אָבער האָט זיי בײדע אָנגעכאַפּט און וויינענדיק
גענומען שווערן בײַ איר לעבן, אַז ס'וועט קיינער דאָ
די שוועל נישט איבערטרעטן, און אַפילו זאַוול האָט זיך
דערשראָקן פאַר דער שבועה און איז אָפּגעטראָטן.
אַוועק אַ טאָג און צוויי און מ'האָט געבראַכט די בשורה,
אַז ס'איז די היים, די שטאָט, אַוועק אין רויך און פײַער
און ס'איז קיין ציגל אויף אַ ציגל נישט געבליבן. ווי אבלים
האָט מען זיך אומגעשלעפּט און ס'האָט די מאַמע שוין אַליין
דורך טרערן אָנגעהויבן אײַנרעדן דעם טאַטן: זאָל מען נאָר
אַ קאַמער אויפזוכן פאַר זיי — און אַלץ וועט גוט ווערן.

און זאַוול וואָס? ביז וואַנען ס'איז געקומען צו דעם שמועס
איז אים שוין גאָר אַלץ אײנס געווען. די ערשטע טעג
אין פרעמדן שטעטל האָט דער נאָכקלאַנג פונם וועג
פאַרשטאָפּט די אויערן פאַר אַלץ אַרום און ס'האָט די כּרעמדקייט
אַליין אים אָפּגעצאַמט פון זיך. דערנאָך ווען הײַזער, גאַסן
און פּנימער פון מענטשן זענען שוין געוואָרן קענטלעך,
איז אָנגעקומען בענקעניש, אַ בענקעניש אַהיים. עס האָט געלעבט
דאָס ווײַסע הויז מיט מענטשן, שמייכלען און באַוועגונגען.

און נאָר דאָס וויסן, אַז ס׳איז קיינער דאָרט נישטאָ,
און ס׳שטייט דאָס הויז מיט צוגעקלאַפּטע טיר און פענסטער,
האָט נישט געקאָנט פאַרטיליקן די דאַכטעניש פון רו,
פון ווייטן ליבן יום־טוב. ווענען האָט ער דאָ
און וואָס גייט אים דאָ אָן ? וויל חיה ריווע געלט — נאַ נעם !
דער טאַטע בייזערט זיך — וואָס וויל ער דען, דער טאַטע ?
מען רעדט עפּעס, מען סודעט זיך — וואָס אַרט עס אים ?
נאָר אַט קומט אָן אַ שׂרפה — פאָרטן פול מיט פּולווער
צעשיסן זיך מיט פלאַמען איבער גאַר דער שטאָט, —
און אין דעם רויך און פייער ווערט די דאַכטעניש פאַרשלונגען.
בלויז הורבעס שוואַרצע ציגל אַנגעוואָרפן, און די ברעטער,
מיט וועלכע מ׳האָט פאַרקלאַפּט די טיר און פענסטער,
אויף קויל פאַרברענט — נישטאָ מער גאָרנישט, און די מענטשן —
זיי וועלן נישט צוריקקומען שוין קיינמאָל, קיינמאָל נישט.
נאָך וואָס צוריקגיין און וואוהין וועט ער שוין גיין ?
אַ יתום אין דער נאַכט, אַרויסגעוואָרפן אין דער פינסטער
אַליין דעם עלנט פון דער וויסטער וואָגלעניש צו טראָגן
פון ערגעץ נישט אין ערגעץ נישט. איז וואָס דער חילוק ?
און אַז מען שטייט אויף אין דערפרי דערנאָך, און אויף די גאַסן
שפּאַצירן אום די פרעמדע זעלנער שטיל אַזוי, אָן טומל,
אַריינגעקומען איבער נאַכט — פאַרשווינדט די לעצטע טרייסט,
וואָס האָט זיך נאָך געטוליעט אין באַהעלטעניש.
דאָרט ערגעץ איז אַ גרענעץ דאָ, אַ זעלנער־וואַך מיט ביקסן,
אויף יענער זייט איז אַלץ, וואָס איז געווען ליב,
אַוועק און אָפּגעשניטן ווי אַן אַנדער וועלט, און דאָ
איז פרעמדקייט בלויז און עלנט. ס׳קומען טעג פון גאָרנישט טאָן,
מען דרייט זיך שלינג און שלאַנג אַרום און פון דעם אומעט
ווערט שוואַרצער יעדער כּעס און ס׳איז די לופט אין שטוב
מיט שטומער רוגזה אָנגעפילט — און אַז עס העלפט שוין גאָט,
דער טאַטע מיטן פעטער יאַנקל נעמען אונטערהאַנדלען,
דער בחור איציק מיט דער בומעס מיידל נעמען גיין
פאַרקויפן נאַשוואַרג פונם קרעמל צו די זעלנער,

און זאַװל, נאָכדעם װי ר׳האָט אָנגעגראָבן גריבער פֿאַר די זעלנער,
זוכט אויף אַ ביסל אַרבעט — איז ער שוין אַליין צופֿרידן
זיך אָפּצוטראָגן ערגעץ־װאו. און דאַן גערעט דער מאַמען
אַ קאַמער אויפֿן אויג צו כאַפּן, און אַן אָװנט איינמאָל
װערט ליידיק מיטאַמאָל אין שטוב, װי אָפּגערעדט זיך,
און אַז זי נעמט אין פּעטערס נאָמען, אין דער מומעס נאָמען
און דאַן פֿון זיך אַליין שוין אויסלייגן דעם פּלאַן און קוקט,
װי זאַװלס פּנים ענטפֿערט אויף די רייד, — דערזעט זי נישט
קיין כּעס, קיין בייזקייט און קיין װאונדער נישט אַפֿילו. גאָרנישט.
דערציילט זי װייטער פֿון דער קאַמער, װאָס זי האָט געזען,
און אַז מען קאָן פֿאַר ביליק איינקויפֿן אַ ביסל מעבל.
און ער — ער זיצט, דעם קאָפּ אַראָפּגעלאָזט, און פֿרעגט:
— איז װען זשע מיינסטו קאָן מען זיך אַריינקלייבן אַהין?
— װאָס הייסט? מען װעט אי״ה אַ חופּה שטעלן
דערנאָך איז — װען דו װילסט. — ער ענטפֿערט נישט און לאָזט אַראָפּ
דעם קאָפּ נאָך נידעריקער: דאָס האָט זי געקאָנט
אײנגאַנצן נישט דערמאָנען, נישט באַדאַרפֿט דערמאָנען דאָס.
װען נישט די מאַמע רעדט עס, װאָלט ער איר געענטפֿערט,
אַז ער איז גרייט איר, חיה ריװען, אָפּגעבן די װאָכערס
און זאָל זי דאָרט געזונטערהייט זיך װאוינען מיטן קינד.
אַליין װעט ער. שוין שלאָפֿן װאו עס איז. די מאַמע אָבער רעדט
און אַז זי זאָגט: מען קאָן נאָך שבת אין אַ גוטער שעה
די חופּה שטעלן — ענטפֿערט ער איר גאָרנישט.

עס האָבן קיין קלעזמאָרים נישט געשפּילט אויף זאַװלס חתונה,
ס׳האָט קיינער נישט געטאַנצט—דערפֿאַר האָבן די מאַמע מיט דער כּלה
געװיינט איינס אויפֿן צװייטן קוקנדיק, און נאָך אַ שטילער חופּה
און שטילער װעטשערע ביים פּעטערס טיש, האָט חיה ריװע
גענומען אויפֿן האַנט איר קינד, אַ שלאָפֿנדיקס,
און מיט דעם מאַן פֿון איין זייט, מיט דער שװיגער פֿון דער אַנדערער
געלאָזט זיך גיין צום קליינעם קאַמערל אין הינטערגעסל.
ביים שװעל איז זי געפֿאַלן אויפֿן האַלז דער שװיגער־מומען

אַון דאַן, צום ערשטן מאָל אין לעבן, איז די מאַמע צוגעפאַלן
צום זון אירן, געקושט אים און עהאָלזט אַ וויינענדיקע,
און זאַוולען איז נישט גוט געוואָרן פון אַזויפיל קושן,
און ער האָט זיך געשטאַרקט, צוריקגעקושט די מאַמע
און פילנדיק דעם זאַלץ פון טרערן אויף איר פנים,
דערפילט, אַז דאָס האָט ער פאַר איר געטאָן, פאַר איר,
דער קליינער מאַמע מיט די טרערן צווישן קנייטשן.
אין קליינעם קאָמער האָט געברענט אַ לעמפל, צוגעקלאַפּט
ביים פענסטער מיטן ווייסן פאָרהענגל — האָט ער זיך אומגעקוקט,
דערזען דאָס טישל נעבן פענסטער, צווישן בעט און סאָפקע,
אַ בענקל און אַ שטול, און זיך אַוועקגעזעצט, געקוקט
ווי חיה ריווע דעקט דאָס קינד איין אויפן סאָפּקע
און ס׳האָט דאָס האַרץ אין קלאַפּעניש געוואָרט. שוין איינגעדעקט,
שוין איינגעשלעפערט, און זי זיצט נאָך אויפן סאָפּקע
און אירע אויגן מיידן אויס אַ קוק צו טאָן אויף אים.
דאַן גליטשט זי זיך אַרונטער אויף די קני פאַר אים,
כאַפּט אָן די הענט זיינע, די גראָבע רימערישע הענט,
און קושט זיי, כליפּענדיק און רעדנדיק דורך טרערן:
— איך וועל דיין גוטסקייט ביזן קבר נישט פאַרגעסן.
כ׳וועל זיין אַ דינסט ביי דיר, איך וועל דיר ווי אַ הונט
געטריי זיין, מעגסט אַפילו שינדן פּאַסן פון מיין לייב,
הערסט, זאַוול, טייערע נשמה, מלאך מיינער!
עס ווערט אים גליענדיק אין האַרץ. נאָך פייכטן זיך
דער מאַמעס קושן אויף די באַקן — און ערשט דאָ אויך זי,
די חיה ריווע מיט אַזעלכע רייד און ליפּן. צאַפּלט ער
און גלעט זי אויף די שולטערן און בעט: מען דאַרף נישט.
שטיי אויף, מען דאַרף נישט! — ווערט זי איינגעטילט,
פאַרגראָבט איר קאָפּ אין זיינע קני און כליפּעט.
זיך אויסגעכליפּעט, אויסגעווישט די אויגן, אויפגעשטאַנען
און נעמט דאָס בעט מאַכן. עס שאָרכט דאָס בעטגעוואַנט,
עס שלאָגט אין נאָז דער ריח פון די וועש — און ס׳ווערט אים קאַלט.
און זי גייט צו, פאַרדרייט דאָס לעמפל — און ער הערט

דאָס רוישן פון איר קלייד. זיך אויסגעטאָן, געלייגט,
און זאַוול זיצט אַן אומבאַוועגלעכער אין פינסטער און דאָס האַרץ
גייט אויף און אָפּ. אַ ווייל און נאָך איינע,
מינוטן גייען און ס'איז שטיל און נאָר איר אָטעם הערט זיך
און נישט קיין ריר פון איר. דאַן זאָגט זי ציטערדיק:
— וואָס גייסטו זיך נישט לייגן, זאַוול? אין דער פינסטער
איז איינגעשטיקט און פרעמד איר קול. ער ענטפערט:
— ס'ווילט זיך מיר נישט שלאָפן... ביסט דאָך מיד, אַודאי,
גיי, לייג זיך. — ווידער שטיל. ער ענטפערט נישט.
— וועסט דאָך נישט זיצן אויפן בענקל דאָ אַ גאַנצע נאַכט.
ער אָטעמט אָפּ, מאַכט צו די אויגן אין דער פינסטער און ער זאָגט:
— נעם צו דאָס קינד צו זיך אין בעט אַריין...—וואָס מיינסטו?
איר קול איז שטיל דערשטוינט. אַ ווייל פון מאַטערניש
און קוים אַרויסגערעדט: — כ'וועל שלאָפן אויפן סאָפקע.
מער זאָגט זי גאָרנישט. ליגט אַזוי און אָטעמט
ווי איבערקומענדיק דעם קלאַפּ, דערנאָך קריכט זי אַרויס,
נעמט צו דאָס קינד און בעט זיך אונטערטעניק:
— וואַרט אויס. איך וועל דיר אויסבעטן. — מען דאַרף נישט.
כ'וועל אַזוי זיך צולענען. — אין אַנטאָן לייגט ער זיך
און הערט דערנאָך דאָס כליפּען פונם בעט אַרויס
און ס'טוט אים באַנג אין אומבאַהאָלפנקייט און צער,
און ערשט ווען ס'טאָגט שוין דורך די לאָדן, קאָן ער איינדרימלען
און הערט פון דרימל ווי זי טוט זיך אָן, אַ נישט-געשלאָפענע,
און ס'טוט אים באַנג אין דרימל.
הויבט זיך אויף דערנאָך,
עס קומען אָפּגעבן אַ מזל-טוב די לייט פון שטוב
און ער מיט חיה ריווען מיידן זיך די בליקן אויס אַ גאַנצן טאָג.
ביינאַכט נעמט זי דאָס קינד אין בעט, אַזוי אויף מאָרגן אויך.
פאַר פרייטאָג אָוונט, ווען זי גרייט צום טיש, פילט זאַוול,
אַז זי איז אַ שבתדיקע, קלייבט זיך עפּעס רעדן
און קאָן נישט אָנהויבן. ביי יעדער ביסן קוקט זי אים אין מויל,
און אַז דער טיש ווערט אויפגערוימט און ביידע זיצן שווייגנדיק,

ווערט זאַוולען שווער. ער הויבט זיך אויף און זאָגט:
— איך וועלֿ זיך דורכגיין אויף אַ ווײלֿ. — אַודאי גיי זיך דורך.
ער קומט צוריק — איז שוין דאָס קינד אין בעט און שלאָפט,
זי טראָגט אים צו אַן אָפּגעשיילטן עפּלֿ אויף אַ טעלערלֿ,
און אַז ער זיצט און גלאָצט דערויף, רוקט זי זיך צו
און פרעגט אַזוי פון העלער הויט: — פאַרוואָס?
ער קוקט זי אָן צעמישט און ווערט ווי איינגעשרומפּן.
— צי בין איך אוז אַ מיאוסקייט, אַ קאַליקע חלילה?
פאַרוואָס? — איך ווייס נישט, חיה ריווע, אמת — כ'ווייס נישט.
— וואָס דען? דו האָסט מיך אַזוי פיינט? איך בין דאָך נישט די ערגסטע.
— ווער זאָגט דיר דען? — איז וואָס זשע דען? כ'ווייס, אפשר...
אַמאָלֿ נישט גוט געטאָן, צי נישט געדאַרפט אײַנגאַנצן
גאָר חתונה צו האָבן. האָסט דאָך אַפילו אין מיין זייט
אַ קוק טאָן נישט געוואָלט. מיך פיינט געהאַט אַזוי.
ער האָט נישט וואָס צו ענטפערן. — הער, זאַוולֿ,
איך ווייס. איך וויל גאָרנישט, דו זאָלסט מיך ליב האָבן.
נאָר לאָז מיר זיין דיין ווייב. אָט זאָלֿ איך שטאַרבן דא,
אויב דו וועסט הערן ווען אַ קרומען וואָרט פון מיר, צי זען
אַ קרומע מינע — מעגסט מיך טרעטן מיט די פיס אַפילו.
דו גלויבט מיר, זאַוולֿ? — אַודאי, נאָר מען דאַרף נישט,
מען דאַרף נישט, חיה ריווע. — זאָג, פאַרוואָס? פאַרוואָס?
איך ווייס נישט, נאָר אַזוי איז בעסער, בעסער אָט אַזוי. —
זי פילט זיין אָפּגעהאַקטן אָטעם, הערט זיין האַרץ,
וואָס שלאָגט מיט אימפּעט, און מיט בלינדן חיהשן אינסטינקט,
דערשפּירט זי, אַז דאָס האַרץ איז אמתדיקער פון די רייד,
און הויבט זיך אויף און עסט זיך איין מיט ליפּן אין זיין פּנים
און קושט. פון אומגעריכטקייט ווערט ער ווי געפּענטעט,
נאָר באַלד געפינט ער זיך, שפּאַרט אָן די שווערע הענט
אויף אירע אַקסלען און פּאַמעלעך, פאָרזיכטיק, נאָר שווער
צענעמט ער אירע אָרעמס, שטופּט זי אָפּ פון זיך,
און סאָפּענדיק, נאָר מיט דער זעלבער גוטסקייט אויפן פּנים,
אַ שטילער בעט ער זיך: — מען דאַרף נישט, חיה ריווע.

זי גיט זיך אונטער, נאָר די אויגן אירע קוקן שוין
מיט בייזע פֿייערלעך. אַן אויסגעגלייכטע, שטייפֿע טרעט זי אָפּ.
ער האָט חרטה. יאָ, חרטה און פֿאַרדרוס אויף דער חרטה.
און שווייגנדיקע דרייט מען זיך אויף די געלעגערס
און שווער די אויגן אויפֿהויבן אויף מאָרגן. נאָך אַ טאָג אַזוי.
ער האָט פֿאַרדרוס אויף דעם, וואָס אים טוט באַנג
און דאַך וואָלט זיך עס וועלן גוט מאַכן. זי שווייגט אָבער,
און שוין.
און נאָך אַ נאַכט. האַלב דרימלענדיק אויפֿן געלעגער
דערפֿילט ער אָרעמס נאַקעטע, און איידער נאָך
ער קאָן די אויגן עפֿענען, איז אים דאָס מויל פֿאַרמאַכט
פֿון פֿרעמדן אָטעם. און די הענט, וואָס רייסן זיך
דאָס פֿרעמדע אָפּצושטויסן, טרעפֿן אָן אויף הייסן לייב
אין דינעם וועב, און שטאָט עס אָפּשטויסן פֿון זיך
בייסט ער זיך איין אַליין אין אירע ליפּן און, זיך יאָגנדיק
נאָך איר, פֿון סאָפֿקע גליטשט ער זיך אַראָפּ און פֿאַלט
און הערט ווי ס׳קלאַפּט זיך אָן איר קאָפּ אָן דיל
און רייסט דאָס לייב פֿון איר מיט ציין און נעגל.
זי פּרוווט זיך ראַנגלען אַ צעשראָקענע פֿון ווייטאָק,
נאָר מיט זיין ווילדקייט וועקט זיך באַלד אין איר
די קלוגשאַפֿט פֿון דער „זי" און אַ געפּייניקטע, שטיל זוכט זי
אַרויסצונאַרן אים פֿון ווילדקייט, אָבער ווילדער נאָך
צערעוועט זיך אין אים די בלינדע לעכצעניש,
ער פּייניקט זי, ווי ס׳פּייניקט עס געפֿאַנגענע אַ חיה,
וואָס קאָן נישט איינשלינגען, און דאָך נישט איינשטילן אין זיך
דעם דורשט נאָך בלוט – און ווען זי ראַטעוועט זיך אָפּ
קוים לעבעדיק פֿון זיינע הענט, איז זי דאָך נישט זיין ווייב.
אויף מאָרגן ווילט זיך אים באַגראָבן זיך, אַנטלויפֿן
פֿון עקל און פֿון כּעס אויף זיך און אויף דעם אומגליק,
דעם אויסגעלעכצטן, אומפֿאַרמיידלעכן און עקלדיקן אומגליק,
און חיה ריווע טראָגט די ברוין־און בלויע צייכנס אויפֿן לייב
און דרייט זיך אויף די שפּיצן פֿינגער אַרום אים

און זי איז שטיל, מיט שטילקייט פון דעם זיכערן. זי וואַרט.
אַפילו ווען די אויגן זייבע פאָלגן נאָך איר טריט,
אַפילו ווען זי הערט זיין אָטעם פון געלעגער – זאָגט איר עפּעס אונטער,
אַז ס'איז נאָך צייט. און זי איז גוט אַזוי און מילד
און היט זיך אָפּ אַפילו מיט אַ פינגער אָנצורירן אים –
זי איז אַן אונטערטעניקע און שטילע ווייב איז חיה ריווע
און ווייס דעם ווילן פון איר מאַן צו שעצן. טעג אַזוי.
ביז איינמאָל וועקט זי זיך ווי פון אַן אָנזאָג. און פאַרגנבעט
גענענט זי צו איר מאַן און ווערט זיין ווייב.
איצט ליכט איר פנים פון דער זעליקייט צו אים
און ס'זינגען אירע קני ביי יעדן בויגיקן און לייכטן טראָט.
אודאי פילט זי, אַז נישט אַלץ מיט אים איז רעכט.
און ווען ער זיצט אין אָוונט נאָכן עסן און עס ציט
אַ צערטלעכקייט צו אים און ער באַהאַלט די אויגן
און בלאָזט זיך ווי אַ ברוגזער – אַודאי טוט עס וויי.
אויך יענער, דער געשטאָרבענער, איז בלויז אַ מאַן געווען
און ווייטער גאָרנישט, אָבער דאָרט איז עס געווען רעכט
און ס'האָט נישט וויי געטאָן. דאָ שרעקט עס און עס דאַכט,
אַז וואָס זי זעט פון אים איז בלויז אַ קעמערל אַ קליינס,
באַלויכטן אין אַ גרויסער, פינסטערער און פרעמדער שטוב
און ס'איז אַ מורא פאַרן פינסטער. בייסט זי איין די ליפּן
און שווייגט. ער וועט זיך צוגעוויינען, מיט איר לייב וועט זי
די פרעמדקייט ביסלעכווייז פאַרטרייבן, און דערנאָך –
דערנאָך וועט זי שוין וויסן ווי זיך אומצוגיין מיט אים.
נעמט זי זיך אָן מיט מוט אַמאָל ביינאַכט און פרעגט:
– וואָס טראַכסטו, זאַוול? – גאָרנישט – ענטפערט ער.
– איך מיין, וואָס גייסטו אַלעמאָל אַרום און טראַכסט?
אין פינסטער פילט זי, אַז עס איז אים קשה
דאָס פרעגן אירס. – און אַז ער ענטפערט ווייטער נישט,
פאַרגנבעט זי זיך שטילער: – איך בין דאָך דיין ווייב.
כ'מעג וויסן אַלץ ביי דיר. דו דאַרפסט זיך נישט באַהאַלטן.
– כ'באַהאַלט נישט גאָרנישט. – ברוגזדיק אַרויסגעברומט

אין גלייך דערפילט זיך שולדיק און מיט שווערע פינגער
באַרירט ער אירע האָר און סאַפּעט. גוט אַזוי.
זי איז צופרידן חיה ריווע. ס'איז גענוג פאַר איינמאָל.
און אַז זי קוקט אויף אים מיט מילדקייט, דאַכט זיך איר,
אַז זי איז נישט די איינציקע: אַזוי די מאַמע זיינע,
אַזוי די מומע, די פאַרהאַוועטע, אַזוי אַליין דער טאַטע
קוקט אויך, דאַכט זיך, מיט מילדערע און גוטע אויגן אויפן זון.
און אפשר איז עס וואָר, ווייל זאַוול פילט זיך ענג
און שעמט זיך ווען זי קומט ווי מען וואָלט אים אויסגעטאָן אַ נאַקעטן.

אַ חודש, צוויי און דריי חדשים – גוט איז חיה ריווען.
זי ווערט אויך צו דעם שווייגן פון איר מאַן געוואוינט
און טראַכט: מסתמא איז ער שוין אַזאַ. פאַרפאַלן.
נאָר עפּעס פעלט איר דאָך. אַפילו יענער האָט געוואוסט,
ווי אַנדערש אומצוגיין מיט איר. דער – גאָרנישט.
פאַרקערט. עס נעמט איר אויסווייזן, אַז זינט די מאַמע
האָט אָנגעהויבן אָפּטער קומען און אַרומפּאַדען,
איז ער געוואָרן ערגער נאָך. ווי ס'וואָלט אים מיטאַמאָל
אַ בענקעניש געלייגט זיך אויפן האַרץ. פאַרוואָס?
אַזוי איז דאַכט זיך גאָרנישט. ווייך און גוט ווי פריער.
נאָר ווען עס נעמט זי נאָגן און עס ווילט זיך הערן כאָטש
אַ האַרציק וואָרט פון אים – איז זיצט ער ווי אַ ליימענער.
זי וואָלט זיך אויסגערעדט דאָס האַרץ פאַר עמיצן,
איז וואָס וועט זי דערציילן? אַז ער קושט זי נישט?
ס'איז דאָך אַ חרפה פאַרן מויל צו ברענגען! טרייסט זי זיך:
נישקשה, זאָל ער נאָר דערזען, וועט ער שוין בעסער ווערן.
נאָר בעסער ווערט ער נישט. אים הויבט זיך אָן צו גלוסטן
שפּאַצירן גיין נאָך וועטשערע – וואָס איז פאַר אַ שפּאַציר דאָ? –
און ווערט אויף גאַנצע אָוונטן פאַרשוואונדן. וואו אַזוי?
און איינמאָל קומט ער מיט אַ ביכל, גראָבט זיך איין
און מאָרגן זיצט ער אָפּ אַזוי אַ גאַנצן אָוונט.
גנבעט זי זיך צו ווען ער איז ביי דער אַרבעט

און קוקט אַריין אין די געדיכט-געפינטלטע און פרעמדע שורות
און צינדט זיך אָן: דו זע נאָר, ווי דאָס מאַכט אַן אָנשטעל.
פאַרשייט דאָ פונקט אַזויפיל, ווי מיין לינקע פּיאַטע
און זיצט און שוויצט! דערמאָנט זיך חיה ריווע מיטאַמאָל
דאָס לערנען זאַוולס ביי דער גבירטעס טאָכטער, און די בעקאַ,
און רוקט דאָס בוך אַוועק מיט האַס. עס קומט נאָך וועטשערע
און נאָכאַמאָל דאָס זעלבע — גראָבט דעם קאָפּ אַריין אין בוך,
און אויס, פאַרשוואונדן זאַוול. קוקט זי פון דער זייט,
נאָר ער באַמערקט זי נישט. און שוין פון בעט אַרויס
דערמאָנט זי אים: שוין אפשר צייט צו שלאָפן, ניין?
ער וויל נישט שלאָפן. זאָגט עס פון דעם בוך אַרויס,
און זי, צום וואַנט אַוועקגעדרייט, שלאָפט כּלומרשט איין
און הערט זיך צו צו יעדן שאָרך. פאַרמאַכט דאָס בוך.
דאָס קינד אַליין צו איר בעט אַריינגעטראָגן,
די סאָפּקע טוט אַ קרעכץ, און שוין — ער כראָפּעט.
פאַרטייעט ווי אַ חיה דרייט זי זיך אַרום און וואַרט,
וואָס וועט דאָ זיין דער סוף, און קאָן זיך נישט דערוואַרטן.
ביז איינמאָל גנבעט זיך צו מיט אָרעמס הינטער אים,
נעמט אָן זיין קאָפּ און זאָגט: — וואָס שטייט דאָ אין דעם ביכל?
ער דריגעט אויף, באַפרייט דעם קאָפּ פון אירע הענט
און ענטפערט: — גאָרנישט! און די אויגן ווידער אינם בלאַט.
זי פּאַסט זיך נאָך און מיט די הענט אויף זיינע אַקסל:
— דו קאָנסט זיך גאָרנישט אָפּשיידן דערפון אויף אַ מינוט?
און אַז ער בורטשעט אויס: לאָז אָפּ, כ'וויל לייענען! —
צעזינגט זי זיך שוין אויפן קול: איז נישט געפידלט!
איצט גייט זי אים און יאַדעט זיך. דאָס קינד קריגט קלעפּ,
דאָס בעט איז נישט פאַרבעט און אַז ער קומט אַהיים
דערלאַנגט זי אים די שיסל און דאָס ברויט אונטער דער נאָז,
און ער טוט אָפּ דאָס זייניקע און גייט אַוועק אין גאַס,
צי ווידער ביי דעם בוך. עס העלפט נישט ווען זי לאָזט אַפילו
אים מיט אַ כּיון וואַרטן אויפן עסן — גאָרנישט פרעגט ער,
ווי גאָרנישט גייט אים אָן. איז דאָך קיין תּכלית נישט.

באַטראַכט זי זיך — און ווידער ווערט אַלץ אויפגערוימט,
עס שיינט פון יעדער ווינקל און ביים טיש
באַדינט זי אים און זיצט מיט אים. נאָר שפּעטער,
ווען ווידער שאַרט זי זיך צו אים מיט אָרעמס
און ווידער נויגט ער זיי אַוועק, גיט זי אַ כאַפּ זיין האַנט
און שיפּעט: הער נאָר, דו! דו ווייסט איך בין דיין ווייב?
ער קוקט זי אָן ווי נישט פאַרשטייענדיק: — איך ווייס.
— און אַז איך טראָג אַ קינד פון דיר, דאָס ווייסטו אויך?
זיין פּנים ווערט פאַרגאָסן, גלעזערן די אויגן
און קוים צו הערן שטאַמלט ער אַרויס: — דאָס אויך.
— איז וואָס-זשע מיינסטו מיט דער טאָפּקע און די ביכער?
וואָס טראַכסטו זיך? — די ווערטער האַמערן ווי קלעפּ,
וואָס טראָגן מער באַליידיקונג ווי ווייטאָק, און ער בלייבט
מיט מויל און אויגן אָפן, — כ'וויל זאָלסט זיין מאַן.
דו הערסט? איך וועל נישט לאָזן זיך צום חוזק מאַכן.
דאָ קריגט ער לשון. דרייט אַוועק דעם קאָפּ צום פענסטער,
ווי ער זאָל קוקן אין דער פינסטער פון דער נאַכט אַריין
און רעדט אַרויס געלאַסן: — איך וועל מער מיט דיר נישט שלאָפן.
— וואָס איז? פאַרבענקט זיך נאָך דער גבירטעס טעכטערל?
ער טוט אַ שפּרונג פון אָרט, הויבט אויף דעם פויסט —
און לאָזט אים נישט אַרונטער. שטייט אַזוי אַ ווייל,
דאַן מרעט ער אָפּ, טוט אָן דעם קאַפּעלוש און גייט אַרויס.

אין איינער פון די נעכט, וואָס קומען, קומט עס צו געשלעג.
ווען זאַוול פּילט פון שלאָף, אַז חיה ריוועס הענט
באַצווינגען אים און ס'שלאָגט איר אָטעם אין זיין מויל,
פּרובירט ער זי אַוועקשטויסן. וואָס מער אָבער ער שטויסט זי אָפּ,
אַלץ איינגעגעסענער און בייזער קלאַמערט זי זיך איין
און בייסט זיך איין אין אים, און בליצן שפּאַלטן זיך
פאַר זיינע אויגן פון יכורים. ראַנגלט ער זיך ווילד, נאָר זי —
ווי ס'זאָל אַ קוואַל פון ווילדע כּחות אויפפּראַלן אין איר,
האַלט פעסט איר קרבן — און ער קאָן נישט מער.

ער הויבט אָן מיט די פויסטן אַרבעטן, נאָר יעדער קלאַפּ
גראָבט פייערדיקער אירע ציינער אין זיין לייב אַריין
און וואונדן ברענען. האַמערדיק און האַסטיק נעמען פאַלן
די קלעפּ זיינע, און ער געדענקט נישט גאָרנישט ביז ער הערט
פון דיל די קרעכצן אירע. אַ צעשלאָגענע אין בלוט
דערמאָנט זי זיך און שרייט: גוואַלט, מענטשן, ראַטעוועט!
האַלב נאַקעט לויפן אָן די לייט פון שטוב, מען צינדט דאָס לעמפּל,
מען ברענגט אַ קווערטל וואַסער, און אַ יידענע אין העמד
בלייבט שטיין און מוסרן: מען דאַרף דאָך האָבן אַ לבבות
אַזוי צו ממיתן אַ טראָגעדיקע ווייב. רוצח!
ער קוקט ווי יענע פּאַרען זיך, מען לייגט זי איין אַ קרעכצנדיקע
מיט נאַסע טיכער אויף די ביילן און מען גייט אַוועק.
דאָס לעמפּל ברענט. פאַרפאַלן. זעצט ער זיך אַוועק
און הערט אַ גאַנצע נאַכט איר קרעכצן פונם בעט.
אַ נישט-דערשלאָפענער און הונגעריקער שאַרט ער זיך אַרויס
מיט טאָג צוגלייך. ער גייט נישט אַרבעטן און שלעפּט זיך אום
ביז שפּעט ביינאַכט און ריכט זיך גייענדיק אַהיים,
אויף עפּעס נייס. אַודאי. טאַטע מאַמע וואַרטן שוין,
און איידער נאָך ער קומט אַריין איז שוין דער טאַטע גרייט
מיט פויסטן קעגן אים: — איך וועל אים דורסן, דעם יינג!
די מאַמע פּרוווט זיך בעטן: נאָר נישט מיט רציחה!
נאָר יענער, האַלטנדיק די שנור ביים קאָלנער, ווי אַ זאַך,
טראָגט אונטער זאַוולען איר צעביילטן רויטן פּנים
און שרייט: — אַזאַ מין נחת גאָר פון דיר? אַזוי גאָר, האַ?
ער קוקט נישט, זאַוול, און ער ווענדט זיך צו דער מאַמען:
— דו זאָג אים, אַז ער זאָל אַוועקגיין. — צערויסגערעדט,
און ס'קלינגט אַ פּאַטש און נאָך איינער. דער טאַטע שלאָגט,
און זאַוול, ביידע פויכטן אין דעם טאַטנס לאַצן,
נעמט אָן די קלעפּ און שלעפּט אים. ראַנגלט זיך דער טאַטע
און שלאָגט, נאָר זאַוול שטופּט אים טריט ביי טריט,
און מיטאַמאָל — צערויסגעשליידערט פאַר דער טיר, פאַרהאַקט,
צעראָפּגעלאָזט דאָס קייטל און זיך אומגעקוקט צו הערן

דער מאַמעס שרייען. דאָרטן קלאַפּט דער טאַטע אין דער טיר,
און דאָ פּילט זאַוול, ווי די יוכע רינט אים פון דער נאָז
און ווישט עס מיט די הענט און ס'רייצט אים בּיז צום טויט
די קלעפּיקייט פון בּלוט צווישן די פינגער, און די מאַמע וויינט:
— איך מוז אים כאָטש אַוועקנעמען פון דאַנען. לאָז מיך!
זי כאַפּט איר טוך און שפּאַרט זיך דורך דער טיר
און ס'הערט זיך ווי זי שלעפּט דעם טאַטן, ראַנגלט זיך,
און דאַן ווערט שטיל און חיה ריווע לויפט אַרויס
און טראָגט אַ נאַסע שמאַטע זאַוולען צו דער נאָז.
ער זעט נישט, ווי די אויגן אירע, די פאַרשוואָלענע,
צעגליען זיך מיט אַזאַ העלער טריישאַפט, ווען זי שטייט
געבּויגן איבּער אים, נאָר נעמט פון האַנט בּיי איר
די שמאַטע צו דער נאָז און זי שטופּט ער אַוועק פון זיך.
ער זעט אויך נישט דעם האַס, וואָס צינדט זיך אָן צוריק
און זיצט אַ שטומער. קומט די מאַמע ווידער אָן און וויינט:
— וואָס האָבּן זיי געוואָלט? דאָס האַרץ האָט מיר געזאָגט,
אַז ס'וועט דערפון קיין גוטס נישט זיין. נו, וואָס וועט איצטער ווערן?
דאָ טענהט חיה ריווע: האָט זי נישט געוואוסט פון אָנהויבּ,
אַז ער איז נישט קיין מאַן פאַר איר? פונדעסטוועגן געליטן,
געהאָפט, אַז גאָט וועט געבּן, וועט ער אַנדערש ווערן,
און איצטער, נאַ!.. די מאַמע שאָקלט מיטן קאָפּ אויף אים:
— צי ווייסטו כאָטש, אַז דו ווערסט בּאַלד אַ טאַטע?
— איך ווייס. — טאָ ווי זשע קאָן מען דאָס אַזוינס?
זי טראָגט דאָך דיינס אַ קינד. — איך ווייס נישט, מאַמע,
איך האָבּ זי פיינט! — וואָס הייסט, דו האָסט זי פיינט?
— אַזוי! איך טשעפּע זי נישט. זאָל זי מיך צו רו לאָזן.
— ס'איז דאָך אַ ווייבּ. — איך וויל נישט. כ'וועל זי שלאָגן!
— דאָס ווען מיר נאָך זען — שרייט חיה ריווע-מ'עט נאָך זען!
די מאַמע בּרעכט די הענט: — וואָס האָבּן זיי געוואָלט פון מיר?
נו, בּין איך אַזאַ אומגליקלעכע מאַמע, האָט מיך גאָט געשטראָפט
אַ זון אַ קאַליקע צו האָבּן — ווען האָט ער שלעכטס געטאָן?
וואָס האָבּן זיי זיך אָנגעזעצט אויף מיר?.. — זי שפּאַרט זיך אָן

אויף זיינע אַקסל. ווײנט זיך אויס, באַרואיקט זיך,
און מיט אַ וואונק אָוועקגערופן חיה־ריוועז, שטייט זי
נאָך לאַנג אין קיך און סודעט זיך מיט איר.

דאָס העלפן דען די סודות און די גוטסקייט פון דעם ווייב,
אַז דער, פאַר וועמען ס׳איז געמיינט, זעט סיי ווי נישט
צי גוט צי שלעכט. זי מעג אַרומפּויזען פאַר אים
אויף אַלע פיר, זי מעג אויך קריצן מיט די ציין אויף אים –
ס׳איז גאָר קיין חילוק נישט. און אַז זי ווערט פאַרשוואונדן
פון וועטשערע ביז שפּעטער נאַכט – איז אים בלויז רואיקער
און ס׳לייענט זיך געשמאַק. אַ גליק, וואָס ס׳האָט זיך אָפּגעזוכט
דער לערער מיט די ביכער – גוט אַזוי צו זיצן
דעם קאָפּ פאַרגראָבן און זיך איינטוליען אין זיך –
ס׳איז קאַלט אין דרויסן און דער אויוון נישט געהייצט –
און לעבן מיט די פרעמדע מענטשן פון דעם בוך,
כאָטש אומפאַרשטענדלעך זענען זיי אַמאָל – נאָר ס׳וועבט זיך איין
דאָס אייגענע אין פרעמדן, נישט־פאַרשטענדלעכן,
און ס׳אייגן לעבן לעבט זיך ווי עס וואָלט געווען פרעמדס,
דערווייל ווערט אַרבעט ווייניקער, מען האָט די פערד
פון דאָרף אָוועקגענומען און דאָס מיליטער דאַרף אויך נישט מער־
פאַרבלייבט מען אין דער היים און גאַנצע טעג
דעם קאָפּ אין בוך. אַ שכרות שלינגט דעם מענטשן איין,
באַמערקט ער נישט, ווי אפטער אַלץ דאָס ווייב פאַרשווינדט
אויף גאַנצע אָוונטן און ס׳איז אים היימלעך מיטן קינד אַליין,
כאָטש אפט איז ער האַלב־הונגעריק און וואָכן לאַנג,
אַז זי האָט אים קיין העמד שוין נישט געביטן. וואכן גייען,
און ס׳ראַכט זיך זאַוולען. אַז ס׳איז גוט אַזוי, ווי קיינמאָל נישט,
און ס׳הויבט זיך אָן צו בענקען נאָך דער פען אַפילו.
ביז איינמאָל אין אַן אָוונט פאַלט אַריין די מאַמע
און פרעגט בסוד: – וואו איז זי? – ווער? – די צרה דיינע
– אָוועקגעגאַנגען ערגעץ. כ׳ווייס נישט. – דאָס איז דאָך דיין אומגליק.
ווי ווייסט עס נישט אַ מאַן, וואו ס׳קומט די ווייב אַהין?

זי שלעפט זיך דאָך אַרום. — וואו שלעפּט זי זיך אַרום? —
פרעגט זאַוול. — מיט סאָלדאַטן שלעפּט זי זיך אַרום.
פאַרחדושט קוקט ער אָן: וואָס האַרט דיך? זאָל זי.
די מאַמע ברעכט די הענט צוזאַמען: — אומגליק מייַנער!
וואָס מיינסטו — וואָס מיך אַרט, אַז וואו מען גייט,
מען טייטלט מיט די פינגער. ס׳גאַנצע שטעטל רעדט,
אַ שנור אַ שלעפּערקע... דערלעבט אויף מיינע אַלטע יאָר.
ער זעט איר צער און ווילל זי טרייסטן: — מאַמע,
דיך דאַרף נישט אַרן, וואָס זי טוט. — די חרפּה אָבער.
ווי האָסטו גאָר קיין חרפּה נישט. — איך טו דאָך גאָ־נישט.
— און טאָמער האָט זי דיר אַ קינד? אַ שלעפּערקעס אַ קינד.
אַז בעסער זאָל עס אויסרינען פון בויך ביי איר!
ער הערט דער מאַמע שילטן און ער שטומט.
— פאַרשטייסטו כאָטש, אַז דאָס איז צוליב דיר?
אויף דיר, אויף דיין קאָפּ וועט עס פאַלן! — שווייגט ער אַלץ
און זי פאַרברעכט די הענט: אַז וויי צו מיינע אַלטע יאָר!

געווען איז פורים־צייט, ווען חיה ריווע האָט געמפּולט.
זי איז אין בעט געלעגן און פון בעט אַרויס
אַ זאָג געטאָן: — און איצט ביסטו צופרידן, וואָס?
נישקשה! ביסט נישט פּטור. וואַרט! ס׳איז נאָכנישט אַלץ.
האָט זאַוול אויסגעהערט און איז אַרויס אין דרויסן,
וואָס האָט זיך אָנגעהויבן טאָפּיען פון דער זון,
און גייענדיק, האָט ער צוזאַמען מיט דער שאַנד,
וואָס חיה ריווע לייגט זיין געדאַנק, דערפילט פונדעסטוועגן,
ווי ס׳ווערט אים לייכט און ס׳האָט זיך אים געוואָלט
אַ שמייכל טאָן צו זיך אַליין פון עפּעס גוטס,
וואָס האָט מיט וואַרעמקייט און העלקייט אויפגעטויכט אין אים.